

factors of development]. Pochatkova shkola, 3, 12–17.

7. Karnaukhova, A. (2020). Reading culture as a component of personal culture [Chytatska kultura yak skladova zahalnoi kultury osobystosti]. Pedahohika i psykholohiia, 1, 45–52.

8. Karpenko, O. (2018). Vyrazne chytannia yak zasib emotsiinoho rozvytku doshkilnykiv [Expressive reading as a means of emotional development of preschoolers]. Psykholoho-pedahohichni problemy suchasnoi shkoly, 7, 101–108.

9. Kostrub, I. (2023). Problemy formuvannia osnov chytatskoi kultury v ditei doshkilnoho viku [Problems of forming the basics of reading culture in the context of modern information challenges]. Doshkilna osvita v suchasnomu osvithnomu prostori: aktualni problemy, dosvid, innovatsii: Conference Proceedings (Kharkiv, April 21, 2023) (pp. 38–39). URL: <https://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/14287>

10. Pogribna, I. (2017). Metodyka roboty z dytiachoiu knyhoiu v doshkilnomu navchalnomu zakladi [Methods of working with a children's book in preschool institutions]. Kyiv: NPU im. M. P. Drahomanova.

11. Ukrainian Book Institute. (2020). Ukrainskyi instytut knyhy. Chytannia v Ukraini: doslidzhennia chytatskykh praktyk [Reading in Ukraine: Survey of reading practices]. Kyiv: UIK.

12. Yatsenko, T. (2021). Kulturni praktyky simeinoho chytannia: vyklyky sohodennia [Cultural practices of family reading: Contemporary challenges]. Sotsializatsiia osobystosti, 9, 142–150.

13. BookTrust. (2022). Advent reading for families: How daily shared reading boosts engagement. London: BookTrust.

14. Whitehurst, G., & Lonigan, C. (2018). Dialogic reading: An effective way to read aloud with young children. Reading Rockets.

15. Clark, C., & Teravainen-Goff, A. (2023). Children's and young people's reading in 2023. National Literacy Trust Report. London.

16. Rosenblatt, L. (1994). The reader, the text, the poem: The transactional theory of the literary work. Carbondale: Southern Illinois University Press. URL: https://archive.org/details/readertextpoemtr0000rose_m4t4

17. Bettelheim, B. (2010). The uses of enchantment: The meaning and importance of fairy tales. New York: Vintage Books. URL: https://www.sfu.ca/media-lab/cmns320_06/readings/bettelheim.pdf

18. Vyhotskyi L. S. (2004). Uiva ta tvorchist u dytiachomu vitsi [Imagination and creativity in childhood]. Kyiv: Vydavnytstvo NPU im. M. P. Drahomanova.

Natalia Vasylivna Havrysh, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of General Pedagogy and Preschool Education, Lesya Ukrainka Volyn National University, Lutsk, Volyn Region, Ukraine, n.rodinaga@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-9254-558X>

Olha Myronivna Tabaka, PhD, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Preschool and Primary Education, Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine, o.m.tabaka@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-5496-7098>

Effective technologies for developing reading culture among preschool children

The article addresses the problem of developing reading culture among preschool children in the modern information environment, a problem that is shaped by the competition among print, audio-visual, and digital media. An analysis of current international and Ukrainian studies indicates a steady decline in reading "for pleasure", limitations in family reading practices, changes in parents' attitudes towards reading, and a weakening of traditions of shared reading with children.

Cultural, artistic-aesthetic, and communicative approaches to the formation of reading culture are substantiated, highlighting reading as a cultural practice, a sphere of children's emotional experience, speech-aesthetic development, and social interaction. The formation of reading culture at the preschool stage should be based on a culturological and artistic-aesthetic understanding of the book as a carrier of cultural meanings, a means of spiritual and emotional support for the child, and as a means of their inclusion in the cultural space.

The conditions that foster reading motivation have been identified: individualizing literature selection, integrating reading into creative and play activities, and organizing a positive reading environment.

The study examines pedagogical technologies that align children's individual reading interests with emotional, creative, and cultural practices. These include the literary project technology (which integrates reading fiction with creative and play-based activities aimed at deepening text comprehension and fostering an emotional connection) and advent reading (as a form of event-based organization of reading experience that combines value-oriented, emotional-aesthetic, and play elements), both of which possess significant potential for forming the reading culture of preschool children. These technologies were tested within the framework of an innovative educational project. Their potential in shaping preschoolers' reading experience, developing an emotional-value attitude toward books, and establishing artistic-aesthetic perception has been analyzed.

The study concludes that the pedagogical technologies proposed by the authors facilitate the development of an emotional attitude toward literature, the ability to interpret texts, independent book selection, and the formation of artistic-aesthetic taste and reading motivation.

Keywords: reading culture, preschool reading, fiction, literary project, advent reading, educational technologies.

*Стаття надійшла до редакції 29.01.2026 р.
Стаття прийнята до публікації після рецензування 06.02.2026 р.*

Стаття опублікована 31.03.2026 р.

Досліджено необхідність переосмислення жанрового різноманіття уроків мистецтва в умовах компетентнісного підходу НУШ. Проаналізовано інноваційні жанри уроків мистецтва як структурну основу для досягнення завдань мистецького навчання і художньо-естетичного виховання учнів. Наведено приклади інноваційних жанрів уроків мистецтва з авторського успішного досвіду (урок «подорожі у часі», урок персоналізації розповіді, урок-експеримент, інтегрований, бінарний урок), що демонструють, як педагог формує цілісну драматургію кожного конкретного уроку та забезпечує його художню логіку.

Ключові слова: жанр, урок мистецтва, інновація, структура уроку, урок «подорожі у часі», урок персоналізації розповіді, урок-експеримент, інтегрований, бінарний урок.

Вступ. Сучасна мистецька освіта в Україні зазнає суттєвих трансформацій, зумовлених оновленням змісту, методів і форм навчання в контексті компетентнісного підходу. Від уроку мистецтва сьогодні очікується не лише формування художніх знань і практичних умінь, а насамперед – розвиток емоційно-ціннісної сфери учнів, їхнього творчого мислення, здатності до естетичного сприймання світу. У цих умовах важливого значення набуває переосмислення жанрового різноманіття уроків мистецтва, адже саме жанрова структура визначає характер взаємодії вчителя й учнів, способи пізнання мистецьких явищ і рівень творчої активності школярів.

Традиційно уроки мистецтва поділяють за провідною дидактичною метою (уроки засвоєння нових знань, формування вмінь і навичок, урок узагальнення та систематизації знань, урок перевірки і корекції знань, умінь і навичок, а також комбіновані уроки), проте сучасна педагогічна практика демонструє тенденцію до розширення цього класифікаційного поля. З'являються уроки-дослідження, уроки-проекти, уроки-імпровазації, інтегровані уроки, що поєднують музику, образотворче мистецтво, театр, кіно та ін. Така жан-

DOI [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1\(119\)-48-54](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2026-1(119)-48-54)
УДК 373.5:37.091.33:7.01

Галина Миколаївна Касянчук,

вчитель образотворчого мистецтва ліцею № 23 ім. М. Черета,
вчитель-методист, м. Житомир, Україна, galya-kasyanchuk@ukr.net,
<https://orcid.org/0009-0009-8829-4659>

ЖАНРИ ІННОВАЦІЙНИХ УРОКІВ МИСТЕЦТВА: ВІД ПОДОРОЖІ У ЧАСІ ДО ПЕРСОНІФІКАЦІЇ РОЗПОВІДІ

рова багатоманітність вимагає науково-методичного осмислення на предмет їх доцільності, відповідності методологічним, дидактичним та психологічним факторам.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Різні питання теорії і методики мистецької освіти знайшли відображення у працях дослідників галузі (Г. Падалка, О. Рудницька, Л. Масол, О. Комаровська, Н. Миропольська, О. Гайдамака, О. Шолокова, О. Гумінська, М. Качур та ін.).

Вчена Л. Масол [9] пропонує класифікацію жанрів уроків мистецтва та підкреслює їх значення для інтеграції видів мистецтва, а також показує, як жанрова організація уроку сприяє появі нових форм творчої діяльності учнів. О. Гумінська [2] розглядає жанр як структурну основу моделювання уроку, що визначає його образно-емоційну цілісність. Авторка робить акцент на тому, що жанр зумовлює певний спосіб подання художнього матеріалу, інтерактивну взаємодію між вчителем і учнями та композицію уроку. І Хайруліна [12] простежує жанрову форму через драматургію уроку, що дозволяє забезпечити художню логіку розвитку його змісту – такий підхід сприяє створенню інноваційної моделі уроку як творчої події. Отже, жанрова структура уроку

є, за висновками науковців, ключовою основою для інтеграції мистецьких явищ та забезпечення творчої активності учнів на уроці мистецтва.

Мета статті – розглянути та проаналізувати інноваційні жанри уроку мистецтва, навести приклади таких уроків із власного успішного досвіду вчителя мистецтва.

Виклад основного матеріалу. Жанр уроку мистецтва є своєрідною педагогічною формою, що поєднує дидактичну мету, художній зміст і творчу активність учасників освітнього процесу. На відміну від традиційного «типу уроку», жанр містить естетичну складову – спосіб емоційного та художнього проживання матеріалу. Як і в мистецтві, жанр уроку визначається його інтонацією, ритмом, змістовим наповненням і рівнем участі особистості.

У сучасній мистецькій освіті жанрова палітра уроків урізноманітнюється: від форм, що стали більш звичними (урок-конференція, урок-диспут, урок-бесіда, урок-концерт, урок-виставка), до несподіваних форматів (урок-кейс, урок-квест, урок-перформанс, інтерактивний урок-театр, урок-лекція з елементами стандапу, урок-експеримент, урок-плєнер, урок-екскурсія, урок-подорож, урок-рефлексія та ін.). Нові ідеї для створення нових жанрів уроків

з'являються з кожним роком. Кожен із цих жанрів має власну логіку побудови, емоційний тон і методичний потенціал, що визначає особливості навчальної взаємодії та сприйняття мистецтва учнями.

Дослідниця О. Гумінська жанр уроку мистецтва визначає як «...вираження в узагальненій формі змісту, композиції уроку, образно-емоційної сфери та сукупності музично-педагогічних засобів» [2, с. 12]. Такий підхід підкреслює структуротворчу природу жанру, його вплив на драматургію та образну організацію уроку. А отже, використовуючи жанр або плануючи його застосування, вчитель вже «бачить» в уяві перебіг свого уроку – з яких складових та як він як буде вибудовуватися. Адже кожний жанр уроку має свою структуру – це послідовність та логічний зв'язок елементів, які становлять його модель, зумовлені його навчально-виховною метою. Задля її виконання вчитель може обирати жанр уроку, а також використовувати їх поєднання. Це є правомірною дією, оскільки в рекомендаціях Міністерства освіти і науки України зазначено: педагог наділений широкою академічною свободою у визначенні обсягу годин і порядку вивчення тем, виборі високохудожніх мистецьких творів та розробці навчальних завдань, що дозволяє йому самостійно формувати цілісну драматургію уроку відповідно до його мети та програмних вимог [10].

Отже, педагог є драматургом свого уроку мистецтва.

Аналізуючи драматургічну логіку уроку мистецтва дослідниця І. Хайруліна наголошує на тому, що жанр забезпечує послідовну зміну емоційних станів (експозиція – зав'язка – кульмінація – розв'язка), роблячи урок подієвим і художньо насиченим [12]. А це ключем до мотивації учнів до пізнання, виявлення свого ціннісного ставлення до мистецтва, бажання комунікувати.

Вчена Л. Масол [9] радить використовувати жанрове різноманіття (урок-гра, урок-екскурсія, урок-подорож, урок-казка, урок-дослід, урок-турнір, урок-вистава, урок-естафета, урок-панорама, урок-діалог, урок-концерт, урок-вернісаж), а також синтезувати елементи різ-

них жанрів на одному уроці, якщо це дидактично виправдано [9, с. 56].

Отже, жанровий підхід до побудови уроку мистецтва є одним із ключових інноваційних механізмів, що дозволяє трансформувати традиційний навчальний процес у творчу, емоційно насичену та інтегровану форму. Жанр визначає композиційну, емоційну та смислову структуру уроку, забезпечує його подієвість та підвищує мотивацію учнів. Розглянуті наукові позиції демонструють, що жанр є не зовнішньою формою, а художньо-педагогічним інструментом, який визначає якість мистецької освіти в умовах НУШ.

Пошук нестандартних підходів й інноваційних ідей, а також можливість презентувати серед успішних колег свій досвід, спонукав нас взяти участь у Всеукраїнському конкурсі «Учитель року – 2024». Наші сподівання як учасника виправдалися. Звання лауреата цього конкурсу і радує, і додає ще більшої відповідальності, у першу чергу за свою професійну діяльність та самовдосконалення. «Конкурс став освітнім майданчиком для обміну художньо-творчим й педагогічним досвідом найкращих представників мистецької освітньої галузі України» [11, с. 6], – висновок від голови журі конкурсу Г. І. Сотської – доктора педагогічних наук, професора, члена-кореспондента НАПН України, заступника директора з

науково-експериментальної роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України [11]. Можливість бачити найкращі практики, спілкуватися у професійному колі, проводити рефлексію стало цінним здобутком учасників.

Одним із випробувань для учасників конкурсу стало проведення уроку, яке показало педагогічну майстерність та високу культуру фахівців, цікаві формати роботи з учнями 5–6 класів.

У межах цієї статті розглянемо різні жанри уроків – із власного успішного досвіду вчителя мистецтва. Окремий з них на тему «Сучасні артпрактики. Перформанс, гепенінг. Бодіарт ілюзії» (5 клас) презентувався саме під час конкурсу і передбачав подорож у часі та спрямовувався на спонукання учнів до діалогу про сучасне мистецтво через знайомство з первісними художниками [11, с. 5].

Урок «подорожі у часі».

Починаючи з ХХ століття, час як категорія мистецького твору перестав розглядатися лінійно. Пригадаємо портрети кубістів, які показували натуру, розглядаючи її з різних боків одночасно. Або твори абстракціоністів, де час споріднений із законами квантової фізики, а колір як частина космічного простору має свою гравітацію. Так само варто згадати сюрреалістів з їх поясненням часу подорожами у підсвідомість.

У своїй роботі «Гіперпростір: наукова одісея крізь паралельні світи, викривлений простір-час і десятий вимір» науковець та популяризатор науки Мічіо Кайку пише, що мистецтво кінця ХІХ та початку ХХ ст. захопилося ідеєю «четвертого виміру». І якщо Відродження відкрило третій вимір своїми законами лінійної перспективи, пропорціями, то «четвертий вимір» полягав у іншому баченні часу як фізичної категорії простору [5]. Чудовим прикладом можуть бути картини Пікассо – вони чітко свідчать про відмову художника від перспективи; обличчя жінок зображені під кількома кутами зору. Картини Пікассо передають погляд не одного спостерігача, а відразу кількох, наче їх малював хтось із четвертого виміру (іл. 1), здатний бачити об'єкт зразу з усіх боків [5].

Розповідати про роботи згаданих митців, не залучаючи пояснень зі сфери наукових відкриттів цього часу, – це обмежувати розуміння твору мистецтва. А якщо навпаки, підкреслити цю інтеграцію, то можна створити додаткові умови, відчутти образ у структурі уроку.

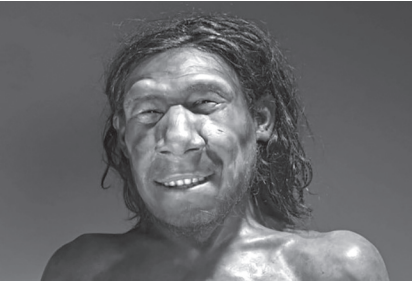
Особливості використання жанру уроку. Урок «подорожі у часі», як форма, може бути неоціненною у вивченні технік і матеріалів минулого з позиції сьогодення, відтворення образу мистецтва, творці та твори яких існують у своєму часі та ніби поза ним. Вивчати сучасні практики на уроці, такі як перформанс, гепенінг та бодіарт, допомагає аналіз художніх прийомів первісного мистецтва. У цьому контексті присутність як одночасно філософське і театральне поняття, в якому буквально «буття там» збігається з подією, що розгортається в реальному часі.

Ідеєю втілення такого уроку була гумористична стаття Алекса Хьюза «Печерний художник вступає в епоху мамонта» [14], в якій у формі рецензії критик розповідає про професійні досягнення колеги-митця. «Дрог не щасливий, коли малює те саме. Дрогу потрібні зміни, бо гарне печерне мистецтво не стоїть на місці, як камінь. Дрог не камінь. Дрог – це Дрог, людина зі справді підірваним художнім баченням... Дрог, якого вважають лиходієм печерного мистецтва, наробив галасу з моменту своєї першої виставки «РУКА. ЧЕРВОНА», яку неандертальський художник-відлюдник Білк назвав «Рука. Червона» [14]. У результаті, у мене вийшли історії з різними варіаціями про первісного художника Шона. Шон, який не боїться змін, Шон, який знайомить з поліхромним живописом, та Шон, який відмовляється від фігуративного живопису (іл. 2).

На конкурсі «Учитель року» [11] історія про неандертальця-художника була доповнена презентацією з Шоном та Діком, грою в дивоглядки (чи витрішки), знайомством з перформансом Марії Абрамович «У присутності художника», гепенінгом Джона Кейджа «Чотири хвилини тридцять три секунди. Тиша», творчістю художника бодіарту Гвідо Даніеле, розвитком навички одягати гумові рукавички, практичною ро-

Іл.1. Пабло Пікассо, «Портрет Дори Маар»

Іл. 2. Модель неандертальця з мережі інтернет

ботою з елементами бодіарту «Зебра» та рефлексією. Успіх уроку – відзнака учнів, колег і професійного журі – довів його ефективність.

Оскільки метою уроку було знайомство з сучасними практиками у мистецтві, то форма уроку-подорожі найкраще підходить, на мою думку, щоб відчутти простір мистецтва, показати розвиток мистецтва у часі, в якому уявний, але одночасно реальний неандерталець Шон існує разом з учнями на уроці.

Урок персоніфікації розповіді як засіб емоційного залучення в освітньому процесі.

Персоніфікація розповіді є одним із ефективних прийомів, що дозволяє зробити урок не лише яскравішим, а й змістовнішим. Завдяки персоніфікації звичайні речі або абстрактні поняття набувають глибшого значення, стаючи емоційно промовистими для учнів. Головною умовою успішного використання цього засобу є створення зрозумілого, близького за досвідом або уявою образу [7].

У методичній практиці персоніфікація (уособлення) визначається як стилістичний прийом, за допомогою якого неживим об'єктам, явищам природи чи абстрактним поняттям надаються риси людини – думки, емоції, воля, мова, – з метою створення образності, емоційного впливу або художньої виразності. Такий прийом широко застосовують у літературі, мистецтві, театральній педагогіці, а також у процесі формування ключових компетентностей учнів.

Особливості використання жанру уроку. Яскравим прикладом застосування персоніфікації на уроці є ситуація, коли звичайний предмет «тримує»

власний голос і біографію. Наприклад, учителька з'являється в аудиторії у вишитій сукні – і ця сукня перетворюється з естетичного елемента образу на носія історичної пам'яті, якщо показати її як суб'єкта розповіді: «Я – сукня, яку вишивали в харківському сховищі під час повітряних тривоги». У такий спосіб навчальний простір наповнюється емоційним сенсом, що сприяє емпатійному сприйняттю, активізації критичного мислення й формуванню міжпредметних зв'язків (історія, культура, мистецтво).

«Оживлення» відомих картин, які розповідають про себе, мають сильний вплив на психо-емоційне сприйняття учнів 8–9 класів. Так, розповідь персонажа картини «Мона Ліза» («Джоконда») Леонардо да Вінчі від першої особи не лише допомагає зрозуміти твір, а й мотивує вивчати мистецтво.

Наведемо *приклад* подібних історій, які доцільно використати у навчанні мистецтва або ж які стануть поштовхом до нових ідей:

- «Стілець Ван Гога». Мета уроку: по-знайомити з певним періодом у творчості художника та розкрити афірмації внутрішнього світу.

- «Світло на картинах Рембрандта». Мета уроку: дослідити, як художник розподіляв світло та світлові рефлекси у своїх картинах. Дослідити, чи змінювалося це протягом життя. Як цей художній прийом вплинув на майбутнє мистецтво.

- «Сад Моне». Сад художника розповідає про дизайн, квіти, колір, імпресіонізм та прагнення людини до своєї мрії.

- «Кімната Еріка Саті». Розповідь кімнати про інтерпретацію та фонову музику. (*Примітка: тему цього уроку можна знайти у підручнику «Мистецтво. Інтегрований курс» для 7 класу закладів загальної середньої освіти (автори: Кізілова Г.О., Гринишина) (2024).*)

Використання програм на основі ШІ допоможуть вчителю створювати анімацію, відео та візуалізацію образів, – там, де цього потребує уява. Так, наприклад, представимо Шона, згенерованого К. Кравчуком, учителем гімназії № 22 ім. Олега Ольжича (м. Хмельницький) (Іл. 3).

Іл.3. Шон – згенерований персонаж

Вдала візуалізація дидактичного образу здатна активізувати ефективні механізми сприйняття учнів, що своєю чергою підвищує рівень емоційного включення навчальної зацікавленості.

Підсумовуючи, зазначимо: персоніфікація як художній засіб у педагогіці, в першу чергу, має вагомий виховний потенціал, активізує внутрішній досвід учнів та формує в них глибше розуміння і фактів, і цінностей, розвиває емоційний інтелект.

Інтегровані та бінарні уроки.

Як зазначено в модельній навчальній програмі з мистецтва для 5–9 класів, «мистецтво відіграє важливу роль у формуванні ключових компетентностей, зокрема математичної компетентності», що підкреслює необхідність інтеграції естетичних і математичних елементів у педагогічну практику. Такий підхід сприяє розвитку просторового мислення, пропорційного аналізу та ритмічного сприйняття, що особливо актуально для вивчення композиції та перспективи [8].

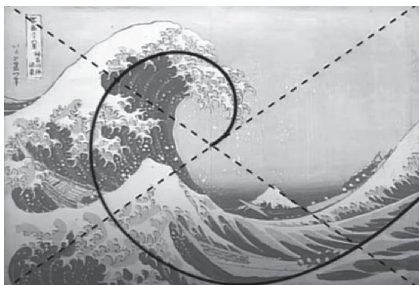
Математика прямо впливала на мистецтво такими концептуальними інструментами як: лінійна перспектива, аналіз симетрії, багатогранники, логічні парадокси. Всі знають Альбрехта Дюрера, Мауріца Ешера, Віктора Вазарелі, Піта Мондріана, Луїзу Буржуа, Сою Делоне, та не всі чули про майстрів сучасного мистецтва орігамі – Еріка і Мартіна Демейн [3]. Звісно, не лише математика інтегрується з мистецтвом. У

своїй практиці автор цієї статті використовує інтеграцію мистецтва з іншими предметами: астрономією, біологією, хімією, фізикою. В межах цієї статті звизомо фокус нашої уваги на інтеграцію мистецтва з математикою.

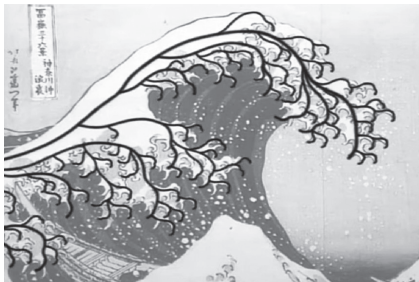
Особливості використання жанру уроку. Наприклад, у гравюрі Кацусіка Хокусая «Велика хвиля в Канаґаві» із серії «36 пейзажів Фуджі» можна побачити і золоту спіраль Фібоначчі, і гармонійні пропорції, і математичні фрактали [13] (іл. 4–5). (Примітка: фрактал – у поширеному розумінні структура, що складається з частин, які в певному сенсі подібні до цілого).

Структура бінарного уроку «Фрактали та «Велика хвиля в Канаґаві»» побудована у формі бінарного уроку (що поєднує в собі два різних предмета) та уроку-фракталу. Структура уроку-фракталу складається з частин, що в процесі породжують нові форми роботи:

- основний блок знань: ознайомлення з поняттям фрактал у математиці;
- робота з інформацією в командах: явище фракталізації у живій та неживій природі, у мистецтві;

Іл. 4. Приклад спіралі Фібоначчі в композиції гравюри Кацусіка Хокусая «Велика хвиля в Канаґаві»

Іл. 5. Фрактал на гравюрі Кацусіка Хокусая «Велика хвиля в Канаґаві»

- робота в команді: вибір та аналіз запропонованих прикладів;

- робота у парах: створення малюнків по клітинках у формі фракталів;

- рефлексія та індивідуальне завдання додому: знайти власні приклади, інтерпретувати їх.

Таким чином маємо фракталізацію роботи на уроці: учитель (основний блок знань) → робота в командах → робота у парах → індивідуальне завдання.

В образотворчому мистецтві можна відшукати безліч тем, що інтегруються з математикою. Пропоную декілька: математика у природі як натхнення для мистецтва; геометрія в українському народному мистецтві; пропорції, вимірювання пропорцій; поняття конструкції та форми та ін.

Урок «Діаграми Вороного» може стати вашим чудовим прикладом інтегрованого уроку.

Діаграми ефективно використовуються у біоніці, архітектурі, містобудуванні, ландшафтному дизайні, промисловому дизайні.

Урок може розпочатися з вправи побудови комірок Вороного на звичайному чистому аркуші. Потім – проблемне питання з обговоренням варіантів інтерпретації методу: «Для чого створений цей малюнок?». «Як можна використовувати комірки Вороного?». За обговоренням – знайомство з теорією комірок Вороного та творче завдання на вибір: створити діаграму на певному зображенні. Наприклад, на карті, портреті, предметі з портфеля чи предметі, якого до цього малювали з природи. Обговорення результатів та створення виставки у класі стане логічним завершенням подій уроку.

Урок-експеримент.

Уявімо урок, де вчитель та учень на рівних відкривають нові для себе знання, самостійно узагальнюють та створюють власні висновки щодо них. Такий урок за жанром – експеримент. За структурою ці уроки прості, але ефективні, бо створюють: передумови для пошуку та пояснення своїх похибок; умови для власного висновку, спонукають до відкриття та обговорення результатів. Пропоную розглянути приклади кількох уроків, які показали гарні результати у 5–9 класах за час багаторічної роботи у школі.

Урок-експеримент з елементами диктанту зі змішування кольорів. Якщо повідомити учням, що своєрідний «диктант» має три рівні складності, і важливо пройти третій рівень, як у комп'ютерній грі, час на уроці буде використаний ефективніше.

На першому рівні ми «диктуємо» для змішування прості поєднання двох кольорів (наприклад: жовтий та синій, жовтий та чорний, жовтий та червоний). Обговорюємо результати та підводимо учнів до «відкриття» додаткових та основних кольорів, контрастів, холодних і теплих, чистих та брудних відтінків.

На другому рівні просимо передати в кольорі чи кольорових сполуках певні відчуття, пов'язані зі смаками та густиною (наприклад: кислий, солодкий, солоний). Обговорюємо результати та робимо висновок: колір викликає у нас певні реакції та відчуття.

На третьому рівні учні передають певний емоційний стан або подію через власну кольорову сполуку та пропонують, у яких кольорах та відтінках можна відтворити звучання певного музичного інструмента. Обговорюємо результати та підводимо до висновків: колір – це емоція, сприймається суб'єктивно, але є певні закономірності в його сприйнятті.

Такий урок-експеримент у 5 класах розвиває творче мислення, у 7 класах зосереджує увагу підлітків на психологічному впливі кольору, а в 9 класах, якщо додати елементи оптичної та механічної палітри, – надає змогу по-іншому побачити імпресіонізм, абстракціонізм та інші мистецькі течії.

Ідея цього уроку виникла як перевірка способом експерименту фрагментів теорії швейцарського експресіоніста, художника, дизайнера, письменника, теоретика та викладача школи Баухаус Йоганеса Іттена [4], викладача тієї ж школи, засновника абстракціонізму Василя Кандинського [6] та ще одного представника Баухаусу – Йозефа Альберса [1]. Йозеф Альберс у своїй праці «Взаємодія кольору» стверджує, що колір найкраще вивчати через практику, а не теорію [1]. Порівняння основних підходів у теорії вивчення кольору цих авторів *див. у табл.1.*

ОСНОВИ ТЕОРІЇ

АВТОР ТЕОРІЇ	ПІДХІД ДО КОЛЬОРУ	ОСНОВНА МЕТА
ІТТЕН	РАЦІОНАЛЬНИЙ, СИСТЕМНИЙ, АНАЛІТИЧНИЙ	СТВОРЕННЯ ГАРМОНІЙНИХ КОМПОЗИЦІЙ
КАНДИНСЬКИЙ	ЕМОЦІЙНИЙ, ІНТУІТИВНИЙ	ВИРАЖЕННЯ ВНУТРІШНЬОГО СТАНУ МИТЦЯ
АЛЬБЕРС	ВІДНОСНИЙ, ЗМІНЮЄТЬСЯ ЗАЛЕЖНО ВІД КОНТЕКСТУ	ВИВЧЕННЯ ЧЕРЕЗ ПРАКТИКУ

Таблиця 1. Порівняння основних підходів до кольору

Узагальнення розглянутого досвіду сформує в учнів висновок, що власні емоційні переживання мають більше значення для розвитку особистості, ніж механічне вивчення теорії.

Урок-експеримент «Характери ліній». Цей урок теж передбачає роботу на трьох рівнях складності.

На першому рівні пригадуємо з учнями назви та зображення всіх відомих для нас ліній: пряма, крива, пунктир, штрихпунктир, паралельні, перпендикуляр, ламана тощо. Потім згадуємо про уявні лінії: лінія горизонту, ватерлінія тощо та фіксуємо їх у малюнку. Також обговорюємо, де і коли ми їх використовуємо та їх значення для нас.

На другому рівні учні отримують завдання передати певні характеристики лінії чи групи ліній: невпевненість, артистичність, запутаність, рішучість тощо. Можна також надиктувати назви ліній у формі диктанту. При цьому учні мають знайти асоціації самостійно. Практичну діяльність обговорюємо, визначаємо важливість ліній у створенні образу.

На третьому рівні учні передають певний образ, малюючи композицію (портрет, пейзаж тощо) з ліній, різних за характером. Так диктант переходить у творче завдання, де важливо зрозуміти та побачити, що створений образ став промовисто-виразним. Результати об'єктивно обговорюємо з учнями, адже це шлях до самостійних і проговорених ними у групі висновків.

Урок-експеримент «Фарба для друку». Експериментальна робота на цьому уроці є підготовкою до створення власного естампа. Запропонуйте учням створити кліше для друку, підійдуть форми з цікавим рельєфом, різною

фактурою: прості, які є під рукою, чи вирізані спеціально для уроку із картону чи картоплі. Підготуйте також різні фарби: акварельні, гуашеві, акрилові, туш, олійні, харчові, природні тощо.

Розкажіть учням про види художнього друку, – інформація може зацікавити їх продовжити освоювати цю тему на більш глибокому рівні (в мережі інтернет, наприклад, чи відвідавши художню виставку).

Нагадайте учням правила роботи: працювати у рукавичках, фарби використовувати лише безпечні. Запропонуйте наносити кожен фарбу на кліше та створювати відбиток. Рекомендуйте учням підписувати, якою фарбою вони друкували. Обговорюйте з учнями якість друку. Наприкінці уроку обговоріть отримані результати і заохотьте учнів записати висновки, це формуватиме навичку розумного конспектування. Для уроку-експерименту можна створити аркуш-форму із запитаннями та позначеними місцями для нотаток.

Основне в уроках-експериментах – підвести учнів до власних відкриттів. І вже наступного разу вони самостійно оберуть фарбу, друкуючи свій естамп.

Висновки. Проведений аналіз засвідчує, що жанровий підхід до побудови уроку мистецтва є одним із ключових інноваційних механізмів, що дозволяє трансформувати традиційний освітній процес у творчу, емоційно насичену і разом з цим пізнавальну форму. Жанр визначає композиційну, емоційну та смислову структуру уроку, забезпечує його подієвість та підвищує мотивацію учнів. Розглянуті наукові позиції демонструють, що жанр є не зовнішньою формою, а художньо-педагогічним інструментом, який визначає

якість мистецької освіти в умовах НУШ. Переосмислення жанрового поля на користь інноваційних, динамічних жанрів (уроки-дослідження, уроки-проекти, уроки-подорожі, інтегровані уроки та ін.) є необхідною умовою для забезпечення високого рівня творчої активності та пізнавального інтересу школярів до навчання мистецтва.

Жанр уроку мистецтва є не просто формальною ознакою, а структурною основою моделювання, що визначає його образно-емоційну цілісність та художню логіку розвитку змісту. Автором показано, як успішна реалізація інноваційних жанрів, таких як «урок-подорож у часі» чи «урок-персоніфікація розповіді» та ін., залежить від свідомої роботи педагога над цілісною драматургією уроку. Це дозволяє трансформувати освітній процес із послідовності дидактичних дій у цілісну, емоційно насичену творчу подію. Практична демонстрація авторського досвіду підтвердила, що ефективне застосування інноваційних жанрів уроку мистецтва є яскравою демонстрацією педагогічної майстерності фахівця і забезпечує індивідуалізацію навчання та максимальну реалізацію творчого потенціалу учнів.

Перспективи подальших досліджень. Перспективним напрямом є дослідження взаємозв'язку між жанровою структурою уроку та інтеграцією інноваційних візуальних та цифрових засобів навчання.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Альберс Й. Взаємодія кольору / пер. з англ. К. Смірнова. Київ : ArtHuss, 2024. 208 с.
2. Гумінська, О. О. Моделювання уроку музичного мистецтва у вербальній формі. *Мистецтво та освіта*. 2020. № 4 (98), С. 9–20. DOI: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-4\(98\)-9-20](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-4(98)-9-20).
3. Демейн Е. Професор. Інформатик. Математик. Художник. URL: <https://erikdemaine.org/>
4. Іттен Й. Мистецтво кольору: суб'єктивний досвід і об'єктивне пізнання як шлях до мистецтва / пер. з нім. С. Святенко ; наук. ред. О. Пласкій. Київ : ArtHuss, 2022. 96 с.
5. Кайку М. Гіперпростір: наукова одиссея крізь паралельні світи, викривлений простір-час і десятих вимір / пер. з англ. А. Кам'янець; наук. ред. І. Вакарчук. Львів : Літопис, 2019. с. 85.
6. Кандинський В. Про духовне в мистецтві / пер. з нім. ; наук. ред. В. Цвіль. Київ : Артбукс, 2017. 128 с.
7. Клайн Дж. Re Re Re: The Originality of Performance and Other (Post)Modernist Myths // PAJ: A Journal of Performance and Art. 2013. Т. 35, № 2 (PAJ 104). С. 108–116. DOI: https://doi.org/10.1162/PAJ_r_00150.

8. Коноваленко Г. Емоційний інтелект у педагогічному процесі: теоретико-методичні засади. К.: Освіта, 2017. 216 с.

9. Масол Л. М. Мистецтво. 7–9 класи (інтегрований курс): модельна навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Рекомендовано МОН України (наказ № 1090 від 06.09.2023) URL: <https://znavyshow.com/FR/46082/Mystetstvo.7-9.kl.intehrovanyy.kurs-Masol.12.09.2023.pdf>.

10. Масол Л. Мистецька освіта НУШ: методичний посібник. Матеріали файлу: /mnt/data/Masol_Mist_NUSHmetod_2.ukr_(109-19)_S.pdf.

11. Міністерство освіти і науки України. (2024). Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2024/2025 навчальному році [Офіційний документ]. URL: : https://osvita.ua/doc/files/news/930/93013/Mystetska_1_.pdf.

12. Методика музичного виховання: Урок музичного мистецтва в сучасній українській школі: методичні рекомендації до змісту, організації та проведення уроків музичного мистецтва в ЗОШ для студентів денної та заочної форм навчання на шляху підготовки 6020204 «Музичне мистецтво», 014 Середня освіта (Музичне мистецтво) / Укладач М.М. Качур. Мукачів: МДУ, 2017. 26 с.

13. Соська Г. І. (2024). Всеукраїнський конкурс «Учитель року – 2024» у номінації «Образотворче мистецтво: здобутки, інновації, перспективи». *Мистецтво та освіта*. № 4(114). С. 2–7. URL: [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4\(114\)-2-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4(114)-2-7).

14. Хайруліна І. Засоби художньої драматургії у підготовці вчителя музичного мистецтва до викладання інтегрованого курсу «Мистецтво» в умовах Нової української школи. *Науковий вісник МНУ імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. 2019. № 2 (65). С. 319–322. DOI: 10.33310/2518-7813-2019-65-2-319-322.

15. ElVisor («La gran ola de Kanagawa» de Katsushika Hokusai, 1831. Museo Guimet у Biblioteca Nacional de Francia, Paris.) URL: https://www.youtube.com/watch?v=pWnn8y-lpig&t=645s&ab_channel=

16. Hughes A. Caveman artist enters mammoth period // The Beaverton. 2017. 24 June. URL: <https://www.thebeaverton.com/2017/06/caveman-artist-enters-mammoth-period/>.

References:

1. Albers, J. (2024). *Vzaimodiia koloru* [Interaction of color]. Kyiv: ArtHuss.

2. Huminska, O.O. (2020). Modeliuvannya uroku muzychnoho mystetstva u verbalnii formi [Modeling music lesson in verbal form]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 4(98), 9–20. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-4\(98\)-9-20](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2020-4(98)-9-20)

3. Demein, E. (n.d.). Professor. Computer scientist. Mathematician. Artist. [Home]. Retrieved from <https://erikdemaine.org/>

4. Itten, Y. (2022). *Mystetstvo koloru: subiektyvnyi dosvid i obiektyvne piznannya yak shliakh do mystetstva* [The art of color: Subjective experience and objective recognition as paths to art]. Kyiv: ArtHuss.

5. Kaiku, M. (2019). *Hiperprostir: naukova odiseia kriz paralelni svity, vykrytlenyi prostir-chas i desiatiy vymir* [Hyperspace: A scientific odyssey across parallel universes, the discovery of space-time, and the tenth millennium]. Lviv: Litopys.

6. Kandynskiy, V. (2017). *Pro dukhovne v mystetstvi* [For the spiritual in wisdom]. Kyiv: Artbust.

7. Klein, J. (2013). *Re Re Re: The Originality of Performance and Other (Post)Modernist Myths*. PAJ: A Journal of Performance and Art, 35(2(104)), 108–116. https://doi.org/10.1162/PAJ_r_00150

8. Konovalenko, H. (2017). *Emotsiyniy intelekt u pedahohichnomu protsesi: teoretyko-metodychni zasady* [Emotional intelligence in the pedagogical process: theoretical and methodological principles]. Kyiv: Osvita.

9. Masol, L.M. (2023). *Mystetstvo. 7-9 klasy (intehrovanyi kurs): modelna navchalna prohrama dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity* [Art. 7-9 grades (integrated course): Model educational program for the establishment of secondary education]. Retrieved from <https://znavyshow.com/FR/46082/Mystetstvo.7-9.kl.intehrovanyy.kurs-Masol.12.09.2023.pdf>

10. Masol, L. (2019). *Navchalno-metodychnyi posibnyk «Nova ukrainska shkola: metodyka navchannia intehrovanooho kursu «Mystetstvo» u 1-2 klasakh na zasadakh kompetentnisnoho pidkhotu»* [Primary and methodological resource "New Ukrainian School: Methodology of Teaching the Integrated Course "Art" in Grades 1-2 on the Basis of a Competent Approach"]. Kyiv: Heneza. <https://surli.tayity>

11. Ministerstvo osvity i nauky Ukrainy. (2024). *Instruktyvno-metodychni rekomendatsii shchodo vykladannia navchalnykh predmetiv / intehrovanykh kursiv u zakladakh zahalnoi serednoi osvity u 2024/2025 navchalnomu rotsi* [Instructional and methodological recommendations for teaching basic subjects / integrated courses in secondary education institutions in the 2024/2025 primary school year]. Retrieved from https://osvita.ua/doc/files/news/930/93013/Mystetska_1_.pdf

12. Kachur, M.M. (2017). *Metodyka muzychnoho vykhovannia: Urok muzychnoho mystetstva v suchasni ukrainskii shkoli: metodychni rekomendatsii do zmistu, orhanizatsii ta provedennia urokiv muzychnoho mystetstva v ZOSH dlia studentiv dennoi ta zaочноi form navchannia napriam pidhotovky 6020204 «Muzychne mystetstvo», 014 Serednia osvita (Muzychne mystetstvo)* [Methodology of music education: Lesson of musical art in modern Ukrainian schools: methodological recommendations for the content, organization and implementation of lessons of musical art in secondary schools for students of full-time and part-time forms of direct preparation 6020204 "Musical Art", 014 Secondary education (Musical Art)]. Mukachevo: MDU.

13. Sotska, H.I. (2024). *Vseukrainskyi konkurs «Uchytel roku – 2024» u nominatsii «Obrazotvorche mystetstvo: zdobutky, innovatsii, perspektyvy»* [All-Ukrainian competition "Teacher of the Year – 2024" in the nomination "Fine Arts: Achievements, Innovations, Prospects"]. *Mystetstvo ta osvita* [Art and Education], 4(114), 2–7. [https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4\(114\)-2-7](https://doi.org/10.32405/2308-8885-2024-4(114)-2-7)

14. Khairulina, I. (2019). *Zasoby khudozhnoi dramaturhii u pidhotovtsi vchytelia muzychnoho mystetstva do vykladannia intehrovanooho kursu «Mystetstvo» v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly* [Resources of artistic dramaturgy for the development of musical art teachers for teaching the integrated course "Art" in the conditions of the New Ukrainian School]. *Naukovyi visnyk MNU imeni V.O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*, 2(65),

319–322. <https://doi.org/10.33310/2518-7813-2019-65-2-319-322>

15. El Visor. (2014, June 9). *La amenaza suspendida KATSUSHIKA HOKUSAI* [Video]. YouTube. Retrieved from <https://www.youtube.com/watch?v=pWnn8y-lpig&t=645s>

16. Hughes, A. (2017, June 24). *Caveman artist enters mammoth period*. The Beaverton. Retrieved from <https://www.thebeaverton.com/2017/06/caveman-artist-enters-mammoth-period/>

Halyna Mykolaivna Kasyanchuk, Teacher of Visual Arts, Lyceum No. 23 named after M. Ocheret, Teacher-Methodologist, Zhytomyr, Ukraine, galya-kasyanchuk@ukr.net, <https://orcid.org/0009-0009-8829-4659>

Genres of Innovative Art Lessons: From Time Travel to Narrative Personification

The article highlights the urgent issue of transforming contemporary art education in Ukraine, driven by updates to content, methods, and instructional forms within the competency-based approach. It is emphasized that today's art lesson is primarily intended to foster students' emotional and value-based development, enhance their creative thinking, and cultivate their ability to perceive the world aesthetically. Under these conditions, rethinking the diversity of art lesson genres becomes increasingly significant, as it is the genre structure that determines the nature of teacher–student interaction and the level of learners' creative engagement. Accordingly, the aim of the article is to examine and analyze innovative genres of the art lesson and to demonstrate their practical implementation through the author's successful teaching experience.

Theoretical foundations of the genre organization of the lesson are analyzed with reference to scholars who view genre as a structural basis for lesson modelling and as a means of ensuring its figurative and emotional integrity. It is substantiated that the choice of a specific lesson genre depends on a combination of methodological, didactic, and psychological factors.

The practical section of the article demonstrates that the pedagogical mastery of the teacher, along with a profound understanding of the subject, psychology, and methodology of teaching art, enables the effective implementation of innovative genres. Examples from the author's own teaching practice are provided (a "time travel" lesson, a narrative personification lesson, an experimental lesson, integrated and binary lessons), illustrating how the teacher constructs a coherent dramaturgy within each lesson, ensures its artistic logic of content development, and thereby transforms the educational process into a creative event.

The conclusions confirm that the rethinking and practical application of innovative art lesson genres are essential for developing students' key competencies, particularly their ability for aesthetic perception and creative self-realization in contemporary educational conditions.

Keywords: genre, art lesson, innovation, lesson structure, "time travel" lesson, narrative personification lesson, experimental lesson, integrated lesson, binary lesson.

Стаття надійшла до редакції 23.01.2026 р.

Стаття прийнята до публікації після рецензування 10.02.2026 р.

Стаття опублікована 31.03.2026 р.